
DISPOSISJON FOR INNLEDNINGSFOREDRAG

GULATING LAGMANNSRETTS SAK 26-002932ASK-GULA/AVD1

**ADVOKATENE ASLE BJELLAND
OG AMUND NOSS**

1.	INNLEDNING.....	2
2.	TINGRETTENS KJENNELSE	6
3.	BEHOVET FOR FORFØYNING	7
4.	FORHOLDET TIL GYLDIGHETSSAKEN	8
5.	OVERSIKT OVER RELEVANTE REGLER.....	9
6.	FORVALTNINGSBEHANDLINGEN	12
7.	HENSYN SOM ER VEKTLAGT I TILLATELSENE.....	14
8.	OSLO TINGRETTS DOM.....	19
9.	EFTA-DOMSTOLENS TOLKNINGSUTTALELSE.....	20
10.	BORGARTING LAGMANNSRETTS DOM	21
11.	MILJØKONSEKVENSER.....	24
12.	VIRKNINGER FOR SYSSELSETTING OG BOSETTING	28
13.	TILGANG TIL KRITISKE RÅVARER I EØS	31
14.	RETTLIGE ANFØRSLER	34
15.	AVSLUTTENDE BEMERKNINGER.....	39
16.	KORT OM SAKSKOSTNADER.....	40
17.	PÅSTAND	41

1. INNLEDNING

1.1 Kronologisk oversikt over hele sakskomplekset

14.11.22 Stevning til Oslo tingrett

10.01.24 Oslo tingretts dom

12.02.24 Anke til Borgarting lagmannsrett

05.04.24 Foreleggelse for EFTA-domstolen besluttet

16.10.24 Muntlig høring i EFTA-domstolen

Jan. 25 Deponering av gruveavfall i fjorden begynner **(U3 734)**

05.03.25 EFTA-domstolens uttalelse (E-13/24) **(U2 2244)**

12.08.25 Borgarting lagmannsretts dom, **(U2 2337, 2376)**
domsslutningen punkt 1 til 4:

1. Kongelig resolusjon 19. februar 2016 er ugyldig.
2. Klima- og Miljødepartementets vedtak
23. november 2021 er ugyldig.
3. Nærings- og fiskeridepartementets vedtak
6. mai 2022 er ugyldig.
4. Miljødirektoratets vedtak 23. juni 2023
er ugyldig.

12.08.25 Børsmelding fra Nordic Mining ASA **(U2 2313)**

*Nordic Mining is not a party in the court case. The permits
for the Engebø rutile and garnet project remain valid for
the company which continues its operation as planned.*

26.08.25 [Begjæring om midlertidig forføyning](#) **(U2 2409)**

15.09.25 Anke til Høyesterett **(U2 2447)**

08.10.25 Anketilsvar til Høyesterett **(U2 2602)**

10.11.25 [Kjennelse fra Sunnfjord tingrett](#) **(U2 2892)**

09.12.25 [Anke til Gulating lagmannsrett](#) **(U2 2950)**

06.01.26 [Anketilsvar til Gulating lagmannsrett](#) **(U2 3005)**

23.02.26 [Ankeforhandling i Gulating lagmannsrett](#)

27.04.26 Ankeforhandling i Høyesterett

1.2 Formålet med gyldighetssaken

- Hindre at Førdefjorden blir en avfalls plass for 170 millioner tonn gruveavfall
- Avklare vanndirektivets betydning for norsk miljørett

1.3 Formålet med forføyningssaken

- Stanse pågående deponering inntil videre
- Hindre brudd på Norges lojalitetsplikt og reparasjonsplikt etter EØS-avtalen art. 4 som følge av forvaltningens passivitet
- Avklare om den EØS-rettslige reparasjonsplikten kan håndheves i nasjonale domstoler
- Avklare Århuskonvensjonens betydning i saker mellom miljøorganisasjoner og private virksomheter som forurensrer miljøet

1.4 De ankende parter

- Norges Naturvernforbund (NNV)

Formålsbestemmelse: «*Naturvernforbundet vil arbeide for å verne naturen og sikre livsmiljøet slik at menneskelig virksomhet ikke overskrider tålegrenser i naturen.*»

- Natur og Ungdom (NU)

Formålsbestemmelse: «*Natur og Ungdom har som formål å arbeide for framsynt disponering av, vern om og en jevnere fordeling av verdens ressurser, gjennom opinions-skapende og aktiviserende arbeid blant ungdom.*»

1.5 Førdefjorden

- Førdefjorden og planlagt deponiområde **Hjelpedok. 6 og 7**
- Terskeldyp i Førdefjorden **Hjelpedok. 8**
- Nasjonal laksefjord og nasjonalt laksevasdrag **Hjelpedok. 9**
- Førdefjorden ytre **Hjelpedok. 10**

1.6 Nordic Minings gruveprosjekt

- Beskrivelse av gruvedriften
 - * Beskrivelse i Kgl. res. 19.02.2016 **U1 1478**
 - * Planlagt gruvedrift - skjematisk oversikt **Hjelpedok. 11**
- To ressurser
 - * Granat
 - * Rutil

1.7 Titan, titanmineraler og titanmetall

- Titan **U1 9**
 - * Et metallisk grunnstoff (Ti)
 - * Forekommer ikke i ren form i naturen
- Titanmineraler / titanråstoff **U1 10**
 - * Rutil – TiO_2 – titandioksid
 - * Ilmenitt – FeTiO_3
 - * Andre
- Titanmetall
 - * Produseres ved å foredle titanmineraler
 - * Nesten like sterkt som stål, men ikke like tungt
- Bruk av titanmineraler / titanråstoff **U1 10**
(Kilde: NGU)
 - * 6% foredles til titanmetall
 - * 5% benyttes i sveisematerialer og annet
 - * 89% til TiO_2 -basert hvitt pigment

Titandioksid (E 171) ble i 2022 forbudt som tilsetningsstoff i mat i Norge og EU fordi det er usikkert om det hoper seg opp i kroppen og forårsaker kromosomskader

1.8 Twistegjenstanden i gyldighetssaken

De to tillatelsene:

- Utslippstillatelsen: Kgl. resolusjon 19.02.2016 (U1 1478)
- Driftskonsesjonen: NFDs vedtak 06.05.2022 (U2 1109)

To senere justeringer av utslippstillatelsen:

- Klima- og miljødepartementets vedtak 23.11.2021 (U2 1089)
(endringer i kjemikaliebruk)
- Miljødirektoratets vedtak 23.06.2023 (U2 1891)
(reduserer tillatt mengde fra 250 til 170 mill. tonn)

1.9 Forføyningskravet

- Prinsipalt:

«[...] Pålegget inntreder fem virkedager etter at lagmannsrettens kjennelse er forkynt. [...]»

- Subsidiært:

«Pålegget inntreder fem virkedager etter at Høyesteretts dom i sak 25-164215SIV-HRET er forkynt.»

- Likelydende opphørsgrunner i de to alternativene:

«Forføyningen opphører dersom Høyesteretts sak 25164215SIV-HRET heves, eller dersom staten frifinnes. Forføyningen opphører også dersom Engebø Rutile and Garnet AS får ny utslippstillatelse og ny driftskonsesjon.»

- ERG vil dessuten kunne begjære forføyningen opphevet dersom endrede forhold tilsier at kravet eller sikringsgrunnen ikke lenger er til stede, jf. tvisteloven § 34-5 (1) (JUR2 15)
- Kravet retter seg utelukkende mot ERG
- Vil ikke binde opp statens fremtidige myndighetsutøvelse
 - * Dersom staten gir nye tillatelser vil forføyningen ikke være til hinder for at ERG kan deponere i henhold til de nye tillatelsene
 - * Det er usikkert om det er rettslig adgang og politisk vilje til å gi nye tillatelser, men dette er ikke et tema i forføyningssaken

2. TINGRETTENS KJENNELSE U2 2892

2.1 Hovedkrav

- Sannsynlig at utslippstillatelsen er ugyldig U2 2927

«Retten vurderer at Miljøorganisasjonene har sannsynliggjort at utslippstillatelsen er ugyldig. Tillatelsen er gitt i strid med de materielle kompetansebegrensningene i vannforskriften og unntaket fra forringelsesforbudet. [...]»

- Tre spørsmål som tingretten nevner, men ikke drøfter nærmere (fordi tingretten uansett fant at kravet til sikringsgrunn ikke var oppfylt):

- * «ugyldighetsvirkningen, herunder om tillatelsen må anses som et angripelig vedtak eller en nullitet» U 2927

- * «ERGs anførsel om vern mot tilbaketrekking eller omgjøring av tillatelsen med hjemmel i grunnloven § 97 og EMK protokoll artikkel 1» U2 2928

- * «rekkevidden av reparasjonsplikten ved brudd på EØS-retten» U2 2928

2.2 Sikringsgrunn

- Ikke sikringsgrunn etter tvistloven § 34 (1) bokstav b i et tidsperspektiv på seks til tolv måneder U2 2939

Retten har etter dette kommet til at Miljøorganisasjonene ikke har sannsynliggjort at Førdefjorden i tidsperspektivet fra nå og i en periode seks til tolv måneder frem i tid, vil bli påført en vesentlig skade, jf. tvisteloven § 34-1. [...]

- Miljøorganisasjonenes hovedinnvendinger:

- * Uriktig forutsetning om tidsperspektiv (U2 2966)

- * I strid med «før var»-prinsippet (U2 2968)

- * Vesentlighetsvurderingen er for streng og snever (U2 2971)

- * Uansett sikringsgrunn etter § 34-1 (1) bokstav a (U2 2973)

2.3 Forholdsmessighetsvurdering

- Ingen bemerkninger om forholdsmessighet (U2 2939)

3. BEHOVET FOR FORFØYNING

3.1 ERG vil fortsette å deponere inntil staten suspenderer eller trekker tilbake tillatelsene

- Børsmelding 12.08.2025 (U2 2313)
- Anførsel i ERGs sluttinnlegg punkt 2.2.3 (U3 700)

Utslippstillatelsen gjelder uansett frem til forvaltningen eventuelt trekker den tilbake

3.2 Staten vil ikke bekrefte at tillatelsene blir trukket tilbake dersom om Høyesterett forkaster statens anke

- Statens erklæring om partshjelp (U2 3084)
- Statens sluttinnlegg (U3 722)

3.3 Statens saksbehandling ligger an til å bli langvarig

- Statens sluttinnlegg U3 722, 727

[...] Det er vanskelig for staten å angi nøyaktig hvor lang tid det vil ta å vurdere om tillatelsene skal opprettholdes, endres eller trekkes tilbake etter en eventuell dom på ugyldighet. [...]

- Nordic Minings selskapspresentasjon 15.01.2026, Beskrivelse av scenarier hvis statens anke til Høyesterett forkastes (U 627, 656)
 - *The government may attempt to address and remedy any basis for invalidity*
 - *Nordic Mining can file for a new temporary permit (2-3 years) which can be awarded quickly while a new permanent permit is being considered*
 - *The government can revoke the discharge permit. Nordic Mining would vigorously defend itself*

3.4 Det er behov for å hindre deponering inntil det er avklart hva staten vil gjøre

- Fjorden vil bli påført vesentlig og irreversibel skade i mellomtiden Hjelpedok. 15
- ERG har allerede begynt å argumentere med at «skaden er allerede skjedd»

4. FORHOLDET TIL GYLDIGHETSSAKEN

4.1 Betydning for Gulating lagmannsretts vurderinger

- Utgangspunkt: Borgarting lagmannsretts dom er ikke bindende for den prejudisielle vurderingen som Gulating lagmannsrett skal foreta
- Men: EFTA-domstolens tolkningsuttalelse, som ble innhentet av Borgarting lagmannsrett, må også legges til grunn av Gulating lagmannsrett
- Dessuten: Borgarting lagmannsretts dom er godt begrunnet og viser utfallet av en grundig behandling basert på EFTA-domstolens uttalelse
 - * Borgarting lagmannsrett uttaler flere steder at resultatet ikke tvilsomt
 - * Dommen legger til rette for at miljø-organisasjonene kan sannsynliggjøre hovedkravet innenfor rammene av en midlertidig forføyning

4.2 Statens plikter og rettigheter

- Staten er ikke part i forføyningssaken
- Det er Høyesteretts avgjørelse i gyldighetssaken som vil være bestemmende for statens rettigheter og plikter, ikke forføyningssaken
- En forføyning mot ERG vil ikke binde opp statens fremtidige myndighetsutøvelse

4.3 ERGs rettigheter og plikter

- I forføyningssaken er det avgjørende om ERG – etter en prejudisiell vurdering – har rett til å deponere når lagmannsretten avgjør forføyningskravet
- Det er ikke avgjørende om tillatelsen anses som en nullitet eller som et angripelig vedtak. Det er heller ikke avgjørende at tillatelsen ikke er trukket tilbake
- Domstolene kan fastslå at tillatelser er ugyldige og uvirksomme, og en forføyning vil innebære at det er urettmessig å fortsette deponeringen

5. OVERSIKT OVER RELEVANTE REGLER

5.1 Forurensningsloven (1981)

- Forurensning er i utgangspunktet forbudt, jf. forurensningsloven § 7 første ledd

JUR 34

«Ingen må ha, gjøre eller sette i verk noe som kan medføre fare for forurensning uten at det er lovlig etter §§ 8 eller 9, eller tillatt etter vedtak i medhold av § 11.»

- Forsøpling er i utgangspunktet forbudt, jf. forurensningsloven 28 første ledd

JUR 40

«Ingen må tømme, etterlate, oppbevare eller transportere avfall slik at det kan virke skjemmende eller være til skade eller ulempe for miljøet.»

- Nødvendig med forurensningstillatelse (utslippstillatelse) etter § 11 første ledd

JUR 35

- Slik tillatelse kan gis etter en kost-nytte-vurdering beskrevet i § 11 femte ledd

«Når forurensningsmyndigheten avgjør om tillatelse skal gis og fastsetter vilkårene etter § 16, skal det legges vekt på de forurensningsmessige ulemper ved tiltaket sammenholdt med de fordeler og ulemper som tiltaket for øvrig vil medføre.»

- Det kan settes vilkår for tillatelsen, jf. § 16

JUR 36

- Det hører under miljøforvaltningens frie skjønn (diskresjonære kompetanse) å avgjøre:

- * Om tillatelse skal gis
- * Om det skal stilles vilkår for tillatelsen

5.2 Mineralloven (2009)

- Større uttak av mineralforekomster krever driftskonsesjon etter § 43

JUR 104

«Samlet uttak av mineralforekomster på mer enn 10 000 m³ urørt (in situ) masse krever driftskonsesjon fra Direktoratet for mineralforvaltning. Prøveuttak etter §§ 12 og 20 krever ikke driftskonsesjon»

- Tildeling av driftskonsesjon skal skje i tråd med de grunnleggende hensynene i § 2 **JUR 97**

«Innenfor rammen av § 1 skal forvaltning og bruk av mineralressursene etter denne lov ivareta hensynet til:

[...]

d. miljømessige konsekvenser av utvinning, [...]

- Det kan settes vilkår for tillatelsen, **(JUR 105)**
jf. § 34 annet ledd, tredje punktum
- Det hører under mineralforvaltningens frie skjønn (diskresjonære kompetanse) å avgjøre:
 - * Om tillatelse skal gis
 - * Om det skal stilles vilkår for tillatelsen

5.3 Gjennomføringen av vanndirektivet i norsk rett

- 23.10.00 Vanndirektivet blir vedtatt i EU **(JUR 2008)**
- 15.03.02 St. meld. nr. 12 (2001-2002) pkt. 2.3.2 **JUR 458, 476**
- 24.11.05 Høring av utkast til vannforskrift **(JUR 1654)**
- 12.05.06 Utkast til vannforskrift **(JUR 1560)**
- 15.12.06 Vannforskriften vedtas i statsråd **JUR 208**
- 01.01.07 Vannforskriften trer i kraft **(JUR 129)**
- 28.09.07 EØS-komiteen godkjenner vanndirektivet
- 27.06.08 St.prp. nr. 75 (2007-2008) om samtykke til EØS-komiteens godkjennelse **JUR 504**

«Direktivet er allerede gjennomført i norsk rett [...]»

«Tiltak skal iverksettes for å oppnå minst «god kjemisk tilstand», og «god økologisk tilstand» eventuelt «godt økologisk potensial», i vannforekomstene innen 2015. Der målet allerede er nådd skal miljøkvaliteten ikke forringes.»

- 12.02.09 Stortinget samtykker til å innlemme vanndirektivet i EØS-avtalen
- 01.05.09 Direktivet trer i kraft i EØS

5.4 Vannforskriften (i kraft fra 1. januar 2007) JUR 118

– Definisjoner, § 3 JUR 119

- * «Vannforekomst»
- * «Overflatevann»
- * «Kystvann»
- * «Økologisk tilstand»

– Kvalitetselementer for klassifisering av økologisk tilstand for kystvann, vedlegg V (JUR 141)

– Skala for klassifisering av økologisk tilstand (JUR 142, 143)

- * Svært god
- * God
- * Moderat
- * Dårlig
- * Svært dårlig

– Miljømålene for overflatevann, § 4 første ledd JUR 120

«Tilstanden i overflatevann skal beskyttes mot forringelse, forbedres og gjenopprettes med sikte på at vannforekomstene skal ha minst god økologisk og god kjemisk tilstand, i samsvar med klassifiseringen i vedlegg V og miljøkvalitetsstandardene i vedlegg VIII. [...]»

– Hovedregel: Forringelse av vanntilstanden er forbudt, § 4 første ledd

– Unntak: Forringelse er likevel tillatt dersom vilkårene i § 12 er oppfylt JUR 123

5.5 Vannforskriften § 12 og vanndirektivet art. 4 (7) c

Hjelpedokument, § 12 og vanndirektivet art. 4 (7) c Hjelpedok. 2

- Ordlyden i vannforskriften:
Tilsynelatende en ordinær kost-nytte-vurdering
- Ordlyden i vanndirektivet:
Krav om «overriding public interest»
- Forslag til endring av vannforskriften § 12 sendt på høring 30.08.2023, men ordlyden er fortsatt ikke korrigert

5.6 Vannforskriften § 12 gir ikke hjemmel til å gi tillatelse

- Vannforskriften § 12 etablerer ikke et eget system hvor det kan søkes om og gis tillatelse til forringelse av vannressurser
- Vannforskriften § 12 fungerer som en materiell begrensning i kompetansen forvaltningen ellers har i sektorregelverket
- KLDs veileder til bruk av vannforskriften § 12
 - * 2015-utgaven, punkt 2.4 **JUR 1541, 1543**
 - * 2020-utgaven, punkt 2.3 **JUR 1550, 1552**
- Hjelpedokumenter, Forholdet mellom forurensningsloven og vannforskriften **Hjelpedok. 3 og 4**

6. FORVALTNINGSBEHANDLINGEN

6.1 Innledende faktumfremstilling

- Sunnfjord tingretts kjennelse **(U2 2894)**
 - «Som dekkende for deler av tingrettens fremstilling av historikken og forvaltningens saksbehandling hitsettes fra Borgarting lagmannsretts dom punkt 1.1 og 1.2»
- Borgarting lagmannsretts dom gir en beskrivelse av:
 - * Engebø-forekomsten og historikken (pkt. 1.1) **(U2 2338)**
 - * Søknader og forvaltningsbehandling (pkt. 1.2) **(U2 2339)**
 - * Selskapets prosjektutvikling og planer (pkt. 1.3) **(U2 2340)**
 - * Partene (pkt. 1.4) **(U2 2342)**
 - * Prosesshistorikk (pkt. 1.5) **(U2 2342)**
- Etter *miljøorganisasjonenes* syn kan hele denne fremstillingen legges til grunn
- I anken til Høyesterett har også *staten* **(U2 2479)** uttalt at denne fremstillingen kan legges til grunn
- Det er uklart om *ERG* er enig i dette. *ERG* synes å mene at forvaltningssaken må gjennomgå i langt større detalj

6.2 Utslippstillatelsen

08.08.08	Søknad om utslippstillatelse	(U1 296)
10.11.11	Brev fra Miljødepartementet til KLIF om overtakelse av behandlingen av utslippstillatelse	
13.02.15	Anbefaling fra Miljødirektoratet til KLD	(U1 1135)
<u>05.06.15</u>	<u>Miljødepartementet gir utslippstillatelse</u>	(U1 1294)
08.05.15	Klage fra NNV og NU	
21.05.15	Klage fra Norske Lakseelver	
<u>19.02.16</u>	<u>Klagevedtak i statsråd (kgf. res.)</u>	(U1 1478)

6.3 To etterfølgende justeringer av utslippstillatelsen

6.3.1 Endret kjemikaliebruk

10.06.20	Søknad om «endring av prosesskjemikalier i gjeldende utslippstillatelse»	
18.01.21	Miljødirektoratet godkjenner endringer «i tråd med søknaden fra bedriften»	
<u>23.11.21</u>	<u>KLD stadfester revidert tillatelse</u>	U2 1098
*	Ikke en ny helhetlig vurdering	U2 1100
<i>[...] Innledningsvis vil departementet påpeke at det påklagde vedtaket av 18. januar 2021 er avgrenset til endring i kjemikaliebruk. Dermed er også denne klagesaken i utgangspunktet avgrenset til spørsmålet om kjemikaliebruk. [...]</i>		

6.3.2 Reduksjon av tillatt mengde

26.03.23	Avfallshåndteringsplan	(U2 1427)
<u>23.06.23</u>	<u>Vedtak fra Miljødirektoratet</u>	U2 1891
*	Godkjenner avfallshåndteringsplanen	
*	Endrer utslippstillatelsen slik at totalt tillatt mengde endres fra 250 millioner til 170 millioner tonn	U2 1893
23.06.23	Oppdatert tillatelsesdokument	U2 1896, 1897

6.4 Driftskonsesjonen

01.02.19	Nordic Minings søknad om driftskonsesjon	(U2 12)
<u>17.06.20</u>	<u>Mineraldirektoratet gir driftskonsesjon</u>	(U2 247)
08.07.20	Klage fra Arctic Mineral Resources AS	
12.08.20	Klage fra Natur og Ungdom	
21.08.20	Klage fra Naturvernforbundet	
09.12.21	Brev fra Miljødirektoratet til KLD med vurdering av miljøkonsekvenser	(U2 1103)
<u>06.05.22</u>	<u>Klagevedtak fattet av NFD</u>	(U2 1109)

7. HENSYN SOM ER VEKTLAGT I TILLATELSENE

7.1 Utslippstillatelsen

7.1.1 Bakgrunn

13.02.15	Miljødirektoratets anbefaling vedr. utslippstillatelsen	U1 1135, 1203
----------	--	---------------

«[...] Det er helt klart at det er de framtidige inntektene fra gruvevirksomheten som vil være den dominerende nytteeffekten for det norske samfunnet som helhet. Inntektene fordeles mellom lønnstakere og aksjonærer, og som skatteinntekter til kommuner, fylkeskommune og stat.»

7.1.2 Klima- og miljødepartementets vedtak 05.06.2015

Punkt 1, Bakgrunn	U1 1294
Punkt 4, Vurdering av tiltakets miljøpåvirkning	U1 1297

Punkt 4.6.7, Vurdering av tiltaket etter vannforskriften

U1 1311

* Vurdering av økologisk tilstand

U1 1312, 1313

[...] Bunnfaunaen i deponiområdet vil forsvinne så lenge deponeringen pågår. Tiltaket vurderes dermed å medføre at vannforekomstens økologiske tilstand forringes til dårlig tilstand. Det omsøkte tiltaket kan derfor ikke tillates med mindre vilkårene i vannforskriften § 12 annet ledd er oppfylt.

* Vurderingen tar utgangspunkt i ordlyden i vannforskriften § 12

«[...] For det andre må samfunnsnyttens av gruvevirksomheten være større enn tapet av miljøkvalitet. [...]»

* KLD legger til grunn at unntaksvilkåret i § 12 tilsvarer kravet etter forurensningsloven § 11

«Krav om at samfunnsnyttens skal være større enn tap av miljøkvalitet er en forutsetning for tillatelse etter forurensningsloven generelt, jf. vurderingene i kapittel 7.»

* Vedtaket inneholder derfor ingen egen drøftelse unntaksvilkåret i vannforskriften § 12

U1 1315

«Tilstanden [...] vil forringes fra god økologisk tilstand til dårlig tilstand som følge av de fysiske endringene i bunnforholdene. Vannforekomstens tilstand antas å bli svært dårlig så lenge deponeringen pågår og i lang tid deretter. Det er derfor nødvendig med unntak etter vannforskriftens § 12 for å tillate deponeringen. Departementet vurderer at vilkårene for unntak er oppfylt.»

Punkt 6, Fordeler og fordelingsvirkninger av tiltaket

U1 1317, 1318

«De framtidige inntektene fra gruvevirksomheten er den dominerende nytteeffekten for det norske samfunnet som helhet. Inntektene fordeles mellom lønnstakere og aksjonærer, og som skatteinntekter til kommuner og staten. [...]»

Punkt 7, Avveining og samlet vurdering

U1 1319, 1321

«Klima- og miljødepartementet har foretatt en samlet vurdering av de miljømessige ulempene ved tiltaket og usikkerhet ved enkelte konsekvenser opp mot fordelene ved virksomheten gjennom verdiskapning og etablering av arbeidsplasser. [...]»

7.1.3 Klagevedtak fattet av Kongen i statsråd,
Kongelig resolusjon av 19.02.2016

- I punktet «Samfunnsnytten ved tiltaket» nevnes tre ulike hensyn:

U1 1478, 1488

- * Inntekter

«Departementet vurderer at de framtidige inntektene fra gruvevirksomheten er den dominerende nytteeffekten for det norske samfunnet som helhet. Inntektene fordeles mellom lønnstakere og aksjonærer, og som skatteinntekter til kommuner og staten. Naustdal kommune vil få økte skatteinntekter fra bedriften gjennom inntekts- og eiendomsskatt, og fra økt sysselsetting gjennom skatt på alminnelig inntekt, eiendomsskatt og formuesskatt. Andre kommuner kan få økte inntekter gjennom inntektsskatt fra ansatte som bosetter seg i deres kommune. Overskuddet fra bedriften skattlegges med 28% som går til staten. I tillegg kommer en statlig inntekt fra arbeidsgiveravgiften, som for Naustdal ligger på 10,6%.

Disse økte inntektene er vurdert å ha stor positiv effekt. [...]

- * Sysselsetting

«Gruvevirksomheten vil også medføre sysselsetting. Prisene på rutil vil variere over tid, men dette er forhold virksomheten vil ta i betraktning ved vurdering av tiltakets lønnsomhet. Uttak fra forekomsten i Engebøfjellet vil kunne dekke etterspørselen etter rutil på verdensmarkedet i mange år, da rutilforekomsten i Engebøfjellet representerer en av de største kjente forekomstene i fast fjell. Denne virksomheten vil derfor kunne sikre økt sysselsetting i et langsiktig perspektiv. [...]

- * Lokal bosetting

«[...] Lokalt vil en økning i skatteinntekter og sysselsetting kunne ha vesentlig betydning. Alt i alt forventes tiltaket å ha en stor positiv effekt for bosettingen lokalt, ikke minst i Naustdal som er en relativt liten kommune som lenge har vært inne i en svakt fallende befolkningsutvikling.»

- Det fremgår tydelig at det er *inntektene* som anses å være den «dominerende nytteeffekten»

7.2 Driftskonsesjonen

7.2.1 Mineraldirektoratets vedtak 17.06.20

Punkt 1, Tildeling av driftskonsesjon **U2 247**

Punkt 5, Høring av søknaden **U2 250**

* Havforskningsinstituttet **U2 252**

«Havforskningsinstituttet mener deponering av gruveavgang i Førdefjorden slik den foreslås, vil medføre svært langvarig og betydelig økosystemforringelse, og representerer etter deres vurdering ikke en bærekraftig bruk av fjorden.»

* Norske Lakseelver **U2 253**

«Norske Lakseelver er mot konsesjon. De mener tiltaket ikke er bergmessig forsvarlig fordi driften vil være i strid med beskyttelsesregimet for nasjonale laksefjorder og laksevassdrag.»

* Arctic Mineral Resources AS **U2 256**

«Når det gjelder søknaden, mener AMR AS at dagbrudd og underjordsdrift gir tilnærmet lik ressursutnyttelse. [...]

[...] Videre påpekes at sjødeponi kan unngås ved å ta ut mindre volumer. I tillegg legger AMR AS frem forslag til tre alternative driftskonsepter.»

Punkt 6, Direktoratets vurdering **(U2 258)**

* Grunnlag for vurderingen og forholdet til annet regelverk **U2 266**

«[...] DMF er også pålagt å vurdere tiltakets påvirkning på vannforekomster i henhold til vannforskriften § 12.»

* Utslipp og deponering **U2 267**

* Vannforskriften **U2 269**

7.2.2 NFDs klagevedtak 06.05.2022

Punkt 1, Innledning og bakgrunn **U2 1109**

Punkt 3, NFDs vurdering **U2 1112**

Punkt 3.4.2, Miljømessige konsekvenser

U2 1124, 1125

«Departementet er enig i at mineralloven pålegger mineralforvaltningen en selvstendig plikt til å vurdere de miljømessige konsekvensene av utvinning. Verken forvaltningsloven §§ 17 og 34 annet ledd eller mineralloven § 2 er imidlertid til hinder for at departementet bygger sine vurderinger på et faktisk grunnlag og vurderinger som andre fagmyndigheter har innhentet. [...]»

Punkt 3.4.3, Verdiskaping og næringsutvikling

U2 1128

Punkt 3.4.4, Samlet vurdering

U2 1131

«I den skjønnsmessige avveiningen av om konsesjon skal gis vektlegger departementet at prosjektet er samfunnsøkonomisk lønnsomt.

Departementet legger vekt på at prosjektet har et betydelig verdiskapingspotensial og forventes å være meget lønnsomt fra et bedriftsøkonomisk perspektiv. Selv om valutakurser og markedsprisene på rutil og granat må forventes å variere over prosjektperioden, og at tall-festede lønnsomhets- og verdiskapingspotensialer derav er usikre, vurderer departementet prosjektet til å være robust mht. verdiskaping og bedriftsøkonomisk lønnsomhet. Verdiskapingen fra mineralutvinningen vil i hovedsak tilfalle arbeidskraften i form av lønn, kapitaleierne i form av avkastning og lokale og statlige myndigheter gjennom økt skatteinngang og avgifter.

Det legges videre vekt på at prosjektet vil gi betydelige ringvirkninger, økt aktivitet og næringsutvikling lokalt og regionalt. Selv om ringvirkningene i seg selv ikke nødvendigvis er relevante eller vesentlige fra et samfunnsøkonomisk perspektiv, tillegger departementet dem vekt på grunn av den næringsmessige og demografiske situasjonen i Engebøfjell-regionen i dag. Prosjektet forventes å vare flere tiår, og har potensial til å bli en sentral og stabil aktør i næringslivet og den økonomiske utviklingen i Engebø-regionen.»

7.3 Sammenfatning

- Vedtakene legger vekt på inntekter, sysselsetting og bosetting lokalt
- Inntektene fremheves som den dominerende nytten
- Hensynet til forsyningssikkerhet er ikke tillagt vekt i noen av vedtakene. Den forventede globale etterspørselen inngår bare i et resonnement for hvorfor anlegget vil kunne drive i lang tid

8. OSLO TINGRETTS DOM U2 1994

8.1 Korrekte utgangspunkter i tingrettens vurdering

- Vanntilstanden vil bli forringet fra «god» til «dårlig» U2 2009
- Unntaksvilkårene i vannforskriften § 12 må være oppfylt
- Vannforskriftens vilkår skal tolkes i samsvar med vilkårene i vanndirektivet art. 4 nr. 7
- Vanndirektivet er «autonomt»
- Gyldigheten av vedtakene skal bedømmes ut fra fra forholdene på vedtakstidspunktet U2 2018
- Medlemsstatenes skjønnsmargin knytter seg til subsumsjonen av det aktuelle tiltaket under rettsregelen, «ikke til tolkingen av vanndirektivets autonome regel» U2 2020
- Retten skal prøve de hensynene som er vektlagt i tillatelsen U2 2020

«Søksmålets springende punkt er om noen av de hensyn Tillatelsene er bygget på faller utenfor de hensyn som kan utgjøre "overriding public interest" etter art 4 nr 7.»

8.2 Innvendinger til tingrettens dom

- Hovedfeil: Tolkningen av unntaksvilkåret «overriding public interest» er uriktig U 2020
 - * Legger til grunn at hensynet til forventede inntekter er et tvingende allment hensyn

«[...] Tingretten finner ikke grunnlag for å konstatere at hensynet til de samlede fremtidsinntekter faller utenfor art 4 nr 7. [...]»
 - * Legger til grunn at ordinære sysselsettingsvirkninger er et tvingende allment hensyn

«Tingretten finner klart at hensynet til sysselsetting og etablering av nye arbeidsplasser i forholdsvis gravgrendte strøk i Vestland fylke ikke faller utenfor "overriding public interest" etter art 4 nr 7. [...]»

- To mindre feil:
 - * Tingretten finner at resolusjonen legger vekt på «ressurstilgangshensynet i seg selv». Dette er en feiltolkning. Påpekningen av den globale etterspørselen er bare et ledd i begrunnelsen for at tiltaket vil gi langvarige sysselsettingsvirkninger
 - * Tingretten tar også feil når den legger til grunn at hensynet til mineraltilgang globalt kan utgjøre et tvingende allment hensyn

9. EFTA-DOMSTOLENS TOLKNINGSUTTALELSE

U2 2244

9.1 Generelt om vurderingstemaet

- Svar på spørsmål 1 U2 2259
- Avsnitt 35 til 37 U2 2255
- Sammenfatning
 - * Trinn 1: De allmenne hensynene må være tilstrekkelig «*tungtveiende*» til å kunne kvalifiseres som «*tvingende*», jf. avsnitt 36
 - * Trinn 2: Bare kvalifiserte allmenne hensyn kan inngå i avveiningen mot skadevirkningene på vannforekomsten
- Den konkrete vurderingen må:
 - «[...] sikre at det identifiserte tvingende allmenne hensynet som begrunner endringene av en overflatevannforekomsts fysiske egenskaper, veier tyngre enn målet om å forebygge forringelse av tilstanden til forekomster av overflatevann» [Avsnitt 37]

9.2 Inntekter

- Svar på spørsmål 2 U2 2259
- Avsnitt 40 til 42 U2 2256

9.3 Sysselsetting og lokal bosetning

- Svar på spørsmål 3 **U2 2259**
- Avsnitt 43 til 45 **U2 2256**

9.4 Forsyningssikkerhet

- Svar på spørsmål 3 **(U2 2259)**
- Avsnitt 46 til 48 **U2 2257**

9.5 Hva den nasjonale domstolen skal vurdere

- Avsnitt 34 **U2 2255**

9.6 EFTA-domstolens uttalelse skal legges til grunn

- Det kreves «gode og tungtveiende grunner» for å fravike EFTA-domstolens forståelse av EØS-retten, jf. bl.a. HR-2016-2254-P avsnitt 77 og HR-2025-490-S avsnitt 65
- En eventuell fravikelse av uttalelsen må skje åpent, med angivelse av de grunnene som gjør at uttalelsen fravikes
- Verken ERG eller staten har anført at tolkningsuttalelsen skal fravikes

10. BORGARTING LAGMANNSRETTS DOM

U2 2349

10.1 Innledning

Borgarting har konkludert med at utslippstillatelsen er ugyldig.

Borgartings vurdering av sakens materielle spørsmål fremgår på side 18 til 38 i dommen.

Borgartings vurderinger sammenfattes nedenfor.

- 10.2 Miljøorganisasjonene og staten er enige om at det vil skje en forringelse** **U2 2355**
- Staten og miljøorganisasjonene er enige om at vannressursens økologiske tilstand vil gå fra god til dårlig dersom det deponeres i henhold til tillatelsen.
- Det er fortsatt enighet om dette, jf. anke og anketilsvar til Høyesterett.
- Lagt til grunn av alle forvaltningsinstanser, inkludert regjeringen, som har behandlet saken.
- 10.3 Unntakene i vannforskriften § 12 må være oppfylt** **(U2 2355)**
- Forvaltningen har ikke kompetanse til å tillate slik forringelse av vannressursen med mindre unntaksvilkårene i vannforskriften § 12 er oppfylt.
- 10.4 Vannforskriften § 12 annet ledd bokstav b skal tolkes i samsvar med vanndirektivet artikkel 4 nr. 7** **U2 2357**
- 10.5 EFTA-domstolens tolkningsuttalelse skal legges til grunn** **U2 2358**
- Det avgjørende spørsmålet er om det foreligger «overriding public interest».
- U2 2359**
- I den norske versjonen av EFTA-domstolens tolkningsuttalelse er dette unntaksvilkåret oversatt til «tvingende allmenne hensyn».
- 10.6 Ikke nødvendig å ta stilling til om etterfølgende begrunnelser kan vektlegges fordi det uansett ikke foreligger tvingende allmenne hensyn** **U2 2361**
- 10.7 Ønsket om inntekter til private og det offentlige kvalifiserer ikke som et tvingende allment hensyn** **U2 2362**
- 10.8 Ønsket om økt sysselsetting og bosetting i dette tilfellet kvalifiserer ikke som et tvingende allment hensyn** **U2 2363**

10.9 Det må foreligge en «detaljert, konkret analyse» før tillatelse gis

Staten har i ettertid påberopt et nytt tvingende allment hensyn, nemlig «forsyningshensynet».

Forsyningssikkerhet *kan* være et tvingende allment hensyn

U2 2367

Det følger av avsnitt 34 i EFTA-domstolens uttalelse at det må foreligge en «detaljert, konkret analyse» før tillatelse gis.

(U2 2367)

- De nasjonale domstolene skal derfor ikke vurdere slike etterfølgende begrunnelser.

I tillegg bemerker Borgarting – uten at det var nødvendig for resultatet – at det fortsatt ikke er utført en tilstrekkelig detaljert og konkret utredning av dette nye hensynet – og heller ingen oppdatert samlet avveining.

U2 2367-2370

- Fremdeles ikke fremlagt noe slikt fra staten

- * E-postkorrespondanse mellom NFD og NGU mars 2025 (etter EFTA domstolens tolkningsuttalelse, før ankeforhandlingen i Borgarting)

U3 85

10.10 Det foreligger en materiell kompetansemangel

U2 2372

Borgarting legger eksplisitt til grunn at utslippstillatelsen lider av en materiell kompetansemangel, det vil si at vedtaket mangler hjemmel.

Rammer alle fire vedtak

U2 2373

10.11 Virkningen av den materielle kompetansemangelen er at tillatelsene «er ugyldige og må oppheves»

U2 2374

10.12 Kravet til rettslig interesse var oppfylt

Staten har argumentert for at saken har endret karakter som følge av beslutningen 23. mai 2025, og at det er begrunnelsen i denne beslutningen som skal vurderes av domstolen.

- Ville innebære at bærebjelken i vedtakenes begrunnelse (inntektshensynet) ikke skal lenger vurderes av domstolen.

Argumentasjonen forkastet av Borgarting

U2 2354

10.13 Borgartings dom er enstemmig og Borgarting uttaler flere steder at resultatet ikke er tvilsomt

U2 2357, 2371

10.14 Oppsummering

11. MILJØKONSEKVENSER

11.1 Innledning – forholdet til gyldighetssaken

- Staten er enig i at den økologiske tilstanden vi gå fra «god» til «dårlig» dersom tillatelsen utnyttes, jf. statens anke til Høyesterett s. 4

(U2 2480)

Bunnfaunaen vil som følge av deponeringen forsvinne i de delene av deponiområdet der deponeringen pågår. Det er dette som er utslagsgivende for at det vannforekomstens (Førdefjorden-ytre) økologiske tilstand iht. klassifikasjonssystemet i vannforskriften går fra god til dårlig.

- Staten er også enig i at spørsmålet om tillatelsen er gyldig må vurderes under forutsetning av at hele tillatelsen blir utnyttet, jf. statens prosesskriv til Høyesterett 27.10.2025 s. 10

I denne saken er staten enig i at avveiningen etter vannforskriften/vanndirektivet bør baseres på miljøkonsekvensene ut fra rammebetingelsene for deponiet i tillatelsene, og ikke ut fra det langt mindre deponibehovet som gjeldende avfallshåndteringsplan basert på Nordic Minings valgte prosjekt innebærer. [...]

- I *gyldighetssaken* er det derfor tilstrekkelig å vurdere om begrunnelsen for å tillate forringelse av fjorden – de samlede inntektene fra prosjektet – kvalifiserer som et tvingende allment hensyn
- I *forføyningssaken* er grunn til å vurdere miljøkonsekvensene av den pågående deponeringen i de kommende årene
- Vurderingen må bygge på oppdatert kunnskap, ikke på situasjonen i 2016 da utslippstillatelsen ble gitt

11.2 Førdefjordens tilstand i dag

- Førdefjorden er i dag en artsrik fjord med store naturverdier
- Sammenlignet med andre fjorder, er den lite påvirket av industri og annen menneskelig aktivitet
- Fire lakseførende vassdrag renner ut i fjorden og de indre delene har status som nasjonalt laksevassdrag
- I 2023 publiserte Havforskningsinstituttet resultatene av undersøkelser i vestlandsfjordene utført i november 2021 og februar 2022
- * Undersøkelsene bekreftet at artsmangfoldet i Førdefjorden er spesielt stort
- * Fjorden har flere sårbare og truede arter enn dem som hittil hadde vært kjent, også inne i det planlagte deponiområdet
- * Artsmangfoldet er fortsatt ikke fullstendig kartlagt

U 461

11.3 NIVA

11.4 Havforskningsinstituttets høringsuttalelse i 2019

U2 90

- Samlet vurdering

U2 92

Deponeringen av gruveavgang i Førdefjorden slik den foreslås vil føre til svært langvarig og betydelig økosystemforringelse og representerer etter vår vurdering ikke en bærekraftig bruk av fjorden.

- Spredning av gruveavgang via strøm og ras
- Effekt av gruveavgang på fisk
- Rødlistede arter av dypvannsfisk
- Bunndyr
 - * Effekt på bløtbunns- og hardbunnsfauna
 - * Sårbare arter og habitat
 - * Etablering av naturlig bunndyrsamfunn etter endt deponering

U2 93

U2 96

U2 98

U2 99

U2 100

U2 100

11.5 Havforskningsinstituttets tokter i 2021 og 2022

- Artikkel publisert på HIs nettside 21. juni 2023, **U2 1915**
«Har dokumentert raudlista artar i Førdefjorden»
 - * Gytende blålange
 - * Bamuskorall

11.6 Utviklingen i senere år

11.6.1 Generelle utviklingstrekk **(U3 269)**

- Fiskeriressursene er halvert fra 2013 til 2025 **(U3 352, 323)**
- Det er registrert en betydelig temperaturøkning i norske fjorder **(U3 355)**
- Tilstanden i hav- og kystområder er generelt forverret **(U3 360, 386)**

11.6.2 Rødlistede arter og andre utsatte arter som finnes i Førdefjorden **(U3 269)**

- Villaks
 - * Rødlistet fra 2021, «nær truet» **(U3 434)**
 - * Situasjonen er spesielt alvorlig på Vestlandet **(U3 442)**
- Blålange
 - * Rødlistet fra 2010, «sterkt truet» **(U3 446)**
 - * Stor usikkerhet om bestandsutvikling og gyting **(U3 454)**
- Bambuskorall
 - * Ble tidligere ansett som livskraftig
 - * Rødlistet i 2021, «nær truet» **(U3 457)**
- Kysttorsk
 - * Ikke på rødlisten, men utviklingen i bestandene av kysttorsk er svært negativ **(U3 475)**
 - * Dette gjelder også på Vestlandet hvor bestandene har hatt en «bratt nedgang» **(U3 478, 480)**

11.7 Varighet

- Havforskningsinstituttets uttalelse i august 2022 **U2 1171, 1176**

[...] Etter endt deponering vil deponimassene gradvis kolonialiseres med opportunistiske arter som tolererer eventuelle forurensinger, og som hovedsakelig vil finne sin næring på sediment-overflaten. Gradvis vil avfallet anrikes med organisk materiale og dekkes med nytt naturlig sediment. Denne prosessen vil ta svært lang tid. For Førdefjorden viser data (Bøe m.fl. 2004) at et 10 cm tykt lag med naturlig sediment vil ta i størrelsesorden 400 år å danne. [...]

- Bøe m.fl. (2004) **(U1 176)**

11.8 Påvirket areal

- Tillatt areal for sjødeponi: 4,4 km² **(U2 1905)**

- Deponiområdet utgjør ca. 25 % av sjøbunnsarealet dypere enn 300 meter **(U2 99)**

- Deponiområdet utgjør ca. 40 % av sjøbunnsarealet dypere enn 300 meter **(U2 99)**

- Betydelig usikkerhet om hvordan de deponerte massene vil legge seg på havbunnen

- * Notat fra NIVA 21.05.2009 **U1 496, 499, 501**

Anslått skråning på deponiet er i snitt 5 til 6 grader.

- * Uttalelse fra Havforskningsinstituttet i 2019 **(U2 90, 94, 95)**

Helningen på denne teoretiske kjeglen vil være vel 8 % som er i samme størrelsesorden som den bratteste delen av Rasrennen i Ranfjorden.

Helning på 8 % tilsvarer ca. 4,6 grader.

- * Uttalelse fra Havforskningsinstituttet i 2022 **(U2 1171, 1175)**

12. VIRKNINGER FOR SYSSELSETTING OG BOSETTING

12.1 Innledning

- Avsnitt 43 til 45 i EFTA-domstolens tolkningsuttalelse gir god veiledning for subsumsjonen

- I avsnitt 45 uttaler EFTA-domstolen:

(U2 2257)

«På dette grunnlag kan det ikke utelukkes at et prosjekt kan godkjennes etter direktiv 2000/60 artikkel 4 nr. 7 basert på behovet for å oppnå sysselsettingsvirkninger og dermed sikre bosetting i regioner som opplever betydelig fraflytting og sosial nød. Slike omstendigheter vil imidlertid uansett være underlagt testen i artikkel 4 nr. 7, inkludert kravet om et tvingende allment hensyn. Et enkelt ønske om å skape eller øke sysselsettingen, uten andre faktorer, vil ikke oppfylle dette kriteriet.»

12.2 Forventet antall arbeidsplasser

- Da utslippstillatelsen ble behandlet: 170 ansatte

(U1 1380)

- Da driftskonsesjonen ble behandlet: 106 ansatte

(U2 1129)

12.3 Etableringen av Sunnfjord kommune

- PWC, Kommunereform i Sunnfjord, 15. april 2015

U1 1233

- * Forventet folketallsutvikling

U1 1237

- * Folketallsutvikling 2000 til 2014

U1 1240

- * Arbeidsplassutvikling

U1 1249

- * Vurdering av sammenslåingsalternativer

U1 1257

- * Innbyggertall

U1 1271

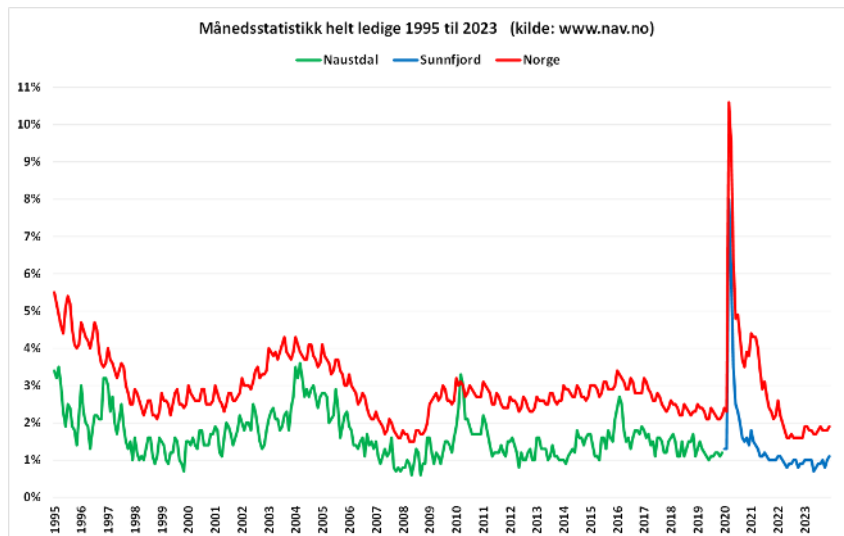
12.4 Arbeidsledighet

- Miljødirektoratets vurdering

U1 1206

«Fordi det er svært lav arbeidsledighet i Norge forventes det at norsk arbeidskraft ellers i stor grad ville ha blitt sysselsatt i andre prosjekter. Dersom prosjektet sysselsetter arbeidstakere fra land med høy ledighet er dette selvfølgelig positivt. I en samfunnsøkonomisk analyse for Norge vil dette imidlertid være av mindre betydning.»

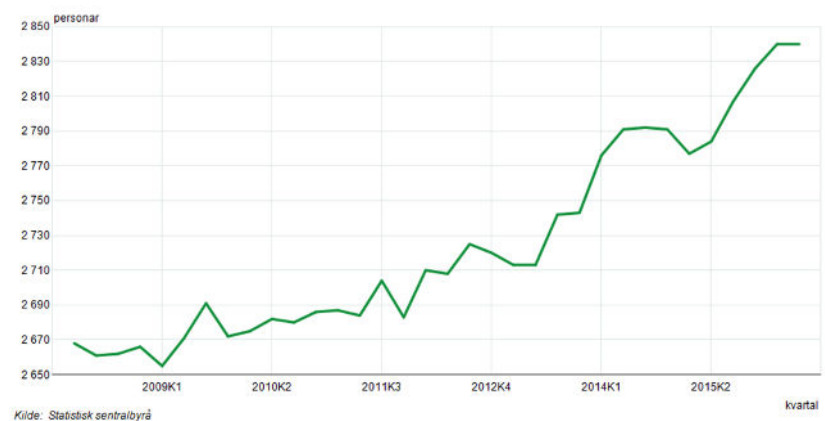
- Figur basert på offisielle tall publisert av NAV

12.5 Befolkningsutvikling

- I den kongelige resolusjonen uttales det at Naustdal kommune «lenge har vært inne i en svakt fallende befolkningsutvikling»
- Dette utsagnet stemmer ikke med offisielle befolkningstall publisert av SSB
- Folketallet økte i tidsrommet fra 2008 og frem til vedtakstidspunktet i 2016
- Figur fra SSB, Befolkningsutvikling i Naustdal

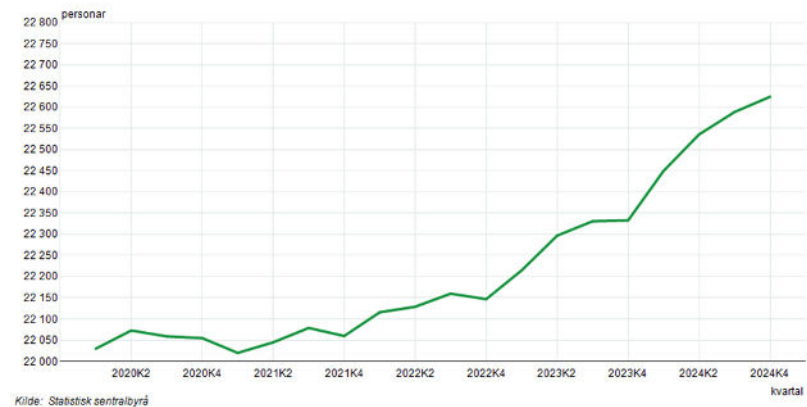
01222: Befolkning og kvartalsvise endringer, etter kvartal. Naustdal (-2019), Befolkning ved inngangen av kvartalet.

- Etter kommunesammenslåingen finnes det ikke egne tall for Naustdal

- Tallene for Sunnfjord kommune viser en positiv befolkningsutvikling i senere år
- Figur fra SSB, Befolkningsutvikling i Sunnfjord

01222: Befolkning og kvartalsvise endringer, etter kvartal. Befolkning ved inngangen av kvartalet, Sunnfjord.

- Den fremlagte dokumentasjonen viser at det ikke er «betydelig fraflytting» fra det aktuelle området, jf. EFTA-domstolens tolkningsuttalelse avsnitt 45

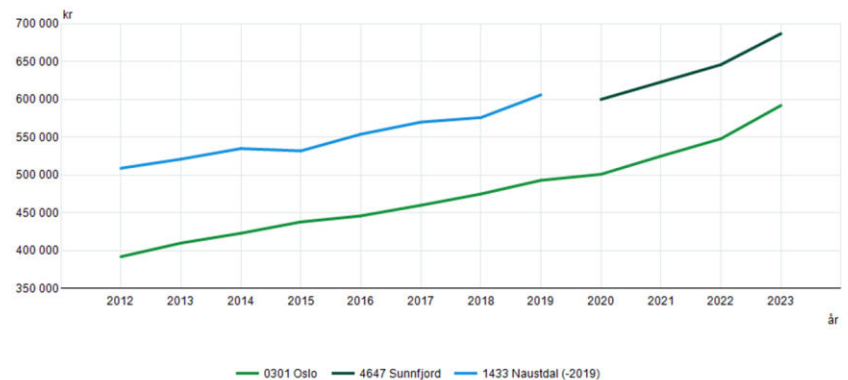
12.6 Befolkningstetthet

- Befolkningstettheten i Naustdal kommune (antall innbyggere pr. kvadratkilometer) var 8 i den aktuelle perioden
- Det er noe høyere enn nabo-kommunene Gaular og Jølster
- Det er også noe høyere enn gjennomsnittet i Sogn og Fjordane
- Befolkningstettheten i Sunnfjord kommune er 11

12.7 Økonomiske forhold

- Statistikk fra SSB bekrefter at inntektsnivået i det aktuelle området er vesentlig høyere enn gjennomsnittet i Norge.
- Det er også høyere enn gjennomsnittet i fylket
- Figuren nedenfor viser inntektsnivået i Naustdal, Sunnfjord og Oslo kommune (kilde: SSB)

06944: Inntekt for husholdninger, etter region og år. Alle husholdninger, Inntekt etter skatt, median (kr).

- Sammenfatning: Ingen holdepunkter for at det er «betydelig fraflytting og sosial nød»

13. TILGANG TIL KRITISKE RÅVARER I EØS

13.1 Innledning

- Det følger av avsnitt 34 i EFTA-domstolens uttalelse at det må foreligge en «detaljert, konkret analyse» *før* tillatelse gis
- Tillatelsene ble begrunnet med de samlede inntektene fra prosjektet, ikke behovet for å sikre strategisk tilgang til kritiske råvarer
- Heller ikke i ettertid er det gitt en konkret og detaljert analyse
- Det er uansett ikke grunnlag for å konstatere at dette er et tvingende allment hensyn i vår sak

13.2 Kriteriene i EFTA-domstolens uttalelse

Avsnitt 47 i tolkningsuttalelsen

«[...] Som ESA og Kommisjonen har påpekt er kvaliteten og den tilgjengelige mengden av det aktuelle mineralet av særlig relevans, i likhet med bruksområdene for slike mineraler og hva de faktisk vil bli brukt til. Dette innebærer, for det første, at hensynet til forsynings-sikkerhet for slike mineraler kun kan være tvingende når det aktuelle mineralet er av en slik art at det rettferdiggjør særlige tiltak og, for det andre, at mineralet faktisk vil bli brukt til slike formål i den aktuelle EØS-staten eller i EØS mer generelt. [...]»

13.3 Forsyningsrisiko i EU

- EUs første liste over kritiske råmaterialer (2011) **U1 569**
 - * Metodebeskrivelse **U1 580**

“The Commission has identified 14 critical raw materials at EU level (see annex), with Member States and stakeholders, and has developed a transparent, innovative and pragmatic methodological approach to defining “criticality”.

Critical raw materials are those which display a particularly high risk of supply shortage in the next 10 years and which are particularly important for the value chain. [...]
 - * Listen angir 14 kritiske råmaterialer **U1 589**
 - * Verken titanmineraler eller titanmetall er oppført på listen
- Andre liste (2014) **U1 1034**
 - * Listen angir 20 kritiske råmaterialer **U1 1036**
 - * Verken titanmineraler eller titanmetall er oppført på listen
 - * Forsyningsrisikoen for titan vurderes som svært lav **U1 1064**
- Tredje liste (2017) **U1 1782**
 - * Listen angir 27 kritiske råmaterialer **U1 1785**
 - * Verken titanmineraler eller titanmetall er oppført på listen
 - * Faktaark om titan, **U1 1742, 1745 til 1751**
«Non-critical raw materials Factsheets»
- Fjerde liste (2020) **U2 438**
 - * Listen angir 30 kritiske råmaterialer **U2 457**
 - * Titan («Titanium») er nå oppført på listen **U2 459**
 - * Dette skyldes at vurderingen er endret fra å gjelde utvinningsstadiet («extraction») til å gjelde foredling («processing»)

- * Det er bare Kina, Russland og Japan som har anlegg for foredling
- * Det er altså titanmetall som er oppført på listen, ikke titanmineraler **U2 280, 315**
“The critical stage in 2020 assessment is the metal stage, which was not studied in 2017 (titanium sponge, essential in high-tech applications).”
- Femte liste (2023) **U2 1411**
 - * Titanmetall er oppført på listen **U2 1414, 1415**
 - * Titanråstoff er ikke oppført på listen og forsyningsrisikoen vurderes som lav **U2 1667, 1723**
- Sammenfatning
 - * Titanmetall er oppført på EUs liste fordi EU fortsatt ikke har noen foredlingskapasitet
 - * Titanmineraler har aldri blitt klassifisert som en kritisk råvare. Årsaken er at forsyningsrisikoen anses som lav

13.4 Forsyningsrisiko i Norge

- Tellnes, Engebø, Bjerkreim/Egersund **U1 9**
- Titania AS (Tellnes)
 - * Nettside **U2 2314**
 - * Utslippstillatelse **U1 1701**
 - * Artikkel i Teknisk Ukeblad i mars 2025 hvor daglig leder i Titania uttaler: **U2 2260**
Titanmetall-markedet i Europa er av begrenset størrelse. Basert på våre kilder er det på cirka 50.000 tonn metall per år, som importeres i sin helhet fra andre deler av verden. Ledig produksjonskapasitet på Titania kunne levert råvarer til store deler av denne produksjonen hvis det var utviklet en prosessindustri for det.
- USGS 2016 **U3 542**
- USGS 2026 **U3 551**
- U.S.-Norway Critical Minerals Memorandum 2025 **U3 557**

13.5 Om mineralet faktisk benyttes til produksjon av titanmetall til bruk i EØS

- ERG har ikke redegjort i detalj for dette
- Vår forståelse:
 - * Deler av produksjonen vil bli solgt til et amerikansk konsern som produserer pigment, trolig Kronos Titan Inc.
 - * Deler av produksjonen vil bli solgt til det japanske selskapet Iwatani, som også er deleier i gruveselskapet
- Ingen vilkår i gjeldende tillatelse
 - * Tillatelsen er utformet for å legge til rette for størst mulige inntekter
 - * Det er ikke satt vilkår som forutsetter at produksjonen inngår i bestemte verdikjeder, for eksempel produksjon av metall i bestemte land
 - * Det er heller ikke satt vilkår om at det skal etableres tilhørende foredlingsvirksomhet
 - * Domstolen kan ikke fastsette slike vilkår

U3 652

14. RETTSLIGE ANFØRSLER

14.1 Hovedkravet

14.1.1 Utgangspunkter

Miljøorganisasjonenes hovedkrav er at ERG ikke har rett til å deponere gruveavfall i Førdefjorden.

- Det må være mer sannsynlig at miljøorganisasjonene vil nå frem med hovedkravet i en etterfølgende rettssak enn at de ikke gjør det.

Den sentrale begrunnelsen for utslippstillatelsen ble gitt ved kongelig resolusjon i 2016.

- Miljødirektoratets vedtak 23. juni 2023 erstatter ikke utslippstillatelsen, og er for øvrig også kjent ugyldig av Borgarting.

14.1.2 Borgarting lagmannsretts dom viser at tillatelsene er ugyldige og må oppheves

Grunnlaget for hovedkravet er at det etter en prejudisiell vurdering er sannsynlig at tillatelsene er ugyldige som følge av materiell kompetansemangel og må oppheves.

EFTA-domstolens tolkningsuttalelse skal legges til grunn i den prejudisielle subsumsjonen

Etter EFTA-domstolens tolkningsuttalelse må utfallet av en prejudisiell vurdering bli at tillatelsene anses ugyldige – i likhet med Borgarting lagmannsretts dom

- Borgarting lagmannsretts dom er godt begrunnet og viser utfallet av en grundig behandling basert på EFTA-domstolens uttalelse
- Borgarting lagmannsrett uttaler flere steder at resultatet ikke tvilsomt

Også Sogn og Fjordane tingrett fant etter en prejudisiell vurdering at tillatelsene er ugyldige

14.1.3 Etter dom for hovedkravet har ikke ERG rett til å utnytte den ugyldige tillatelsen

Deponering av gruveavfall er forbudt uten utslippstillatelse jf. forurensningsloven §§ 7 og 28.

Domstolene kan fastslå at tillatelser er ugyldige og uvirksomme.

Virkingen av en dom for hovedkravet vil bli at ERG ikke har rett til å utnytte den ugyldige tillatelsen. Det er hovedkravet retten prejudisielt skal ta stilling til, og som skal sikres ved forføyning.

Det er ikke avgjørende om tillatelsen anses som en nullitet eller som et angripelig vedtak.

- Domstolene kan fastslå at tillatelser er ugyldige og uvirksomme og ERG vil ha plikt til å etterleve dommen

- Miljøorganisasjonene mener for øvrig:
 - * Det dreier seg ikke om et vedtak som utelukkende begunstiger ERG, men som tvert imot også rammer grunnleggende samfunns- og miljøverninteresser.
 - * Det innebærer at ERG aldri har hatt noen utslippsrett
 - * Det er slik Borgarting må forstås når det legges til grunn at ERGs tillatelser «er ugyldige og må oppheves».

(U2 2374)

Det er uten betydning at staten ikke har trukket tilbake tillatelsene

- Domstolene kan fastslå at tillatelser er ugyldige og uvirksomme og ERG vil ha plikt til å etterleve dommen
- En dom for hovedkravet vil ikke binde opp statens fremtidige myndighetsutøvelse

14.2 Sikringsgrunnen

14.2.1 Innledning

Det foreligger sikringsgrunn etter begge alternativer i tvisteloven § 34-1 første ledd.

Vurderingen kan ikke begrenses til et tidsperspektiv på seks til tolv måneder.

ERGs forutsetninger om arealbeslag er usikre og i strid med «føre var»-prinsippet.

14.2.2 Det foreligger sikringsgrunn etter § 34-1 første ledd bokstav b

Et midlertidig forbud mot deponering er nødvendig «for å avverge en vesentlig skade eller ulempe». En sammensatt vurdering der føre var-prinsippet må tillegges stor vekt.

Utgangspunktet er at

- All forurensning og forsøpling er forbudt uten gyldig tillatelse, jf. forurensningsloven § 7 og § 28.

- * Deponering av over 100 000 tonn gruveavfall pr. måned uten tillatelse ville utvilsomt ha vært en alvorlig straffbar handling, jf. forurensningsloven § 78 og straffeloven § 240.
- Vanndirektivet bygger på et premiss om at forringelse av vannressurser er alvorlig miljøskade som det er viktig å unngå. Derfor har forvaltningen bare unntaksvis kompetanse til å tillate forringelse.
- * Ikke riktig når tingretten la til grunn at miljøskader som innebærer en «forringelse» etter vanndirektivet, ikke oppfyller kravet til «vesentlig skade» i tvisteloven.

Terskelen for en «vesentlig» skade må dessuten fastlegges og anvendes i lys av domstolens reparasjonsplikt.

- Deponeringen medfører fysisk skade på havbunnen og skaden blir stadig mer alvorlig etter hvert som det løpende traktatbruddet pågår. I et slikt tilfelle kan og skal lagmannsretten tolke og anvende vesentlighetskravet slik at nasjonale domstoler kan oppfylle Norges reparasjonsplikt.

Førdefjorden er i dag en artsrik fjord med store naturverdier. Fjorden har flere sårbare og truede arter enn dem som hittil hadde vært kjent, også inne i det planlagte deponiområdet. Artsmangfoldet er fortsatt ikke fullstendig kartlagt.

- ERGs egne planer tilsier at det i løpet av kort tid vil bli deponert store mengder avfall i fjorden. Allerede sommeren 2026 vil det være deponert mer enn 1 million tonn.
- Deponering av gruveavfall vil ha alvorlige miljøkonsekvenser.

14.2.3 Det foreligger uansett sikringsgrunn etter § 34-1 første ledd bokstav a

Et midlertidig forbud mot deponering også er nødvendig fordi «forfølgningen eller gjennomføringen av kravet ellers vil bli vesentlig vanskeligjort»

- ERG har bekreftet at deponeringen av rundt 100 000 tonn gruveavfall pr. måned vil fortsette uten hensyn til dommen fra Borgarting og at Høyesterett ev. forkaster statens anke.
- Både forvaltningen og tingretten har konkludert med at dette vil påføre bunnfaunaen irreversible skader
- Det er neppe bestridt at det vil være praktisk umulig å fjerne det gruveavfallet som ERG er i gang med å deponere i Førdefjorden

Forbudet mot såkalt foregrepet oppfyllelse av hovedkravet er ikke til hinder for at sikringsgrunnen i bokstav a anvendes i dette tilfellet.

14.3 «Kan»-skjønnets og forholdsmessighetsvurderingen

Etter tvisteloven § 34-1 første ledd «kan» domstolen beslutte midlertidig forføyning dersom vilkårene er oppfylt.

- Når hovedkravet gjelder brudd på EØS-retten plikter domstolen å reparere brudd på EØS-retten i en forføyningssak.

* HR-2025-677-A (Klimasøksmål II, forføyningssaken)

(TJUR 60)

Dersom det blir sannsynliggjort at EUs prosjektdirektiv er brote og vilkåra elles er oppfylte, må den kompetansen «kan-skjønnets» i § 34-1 første ledd gjev domstolane, i denne saka nyttast til å vedta ei mellombels åtgjerd.

En forføyning vil ikke være uforholdsmessig jf. tvisteloven § 34-1 annet ledd:

- Saken gjelder brudd på EØS-retten. Sikker rett at EØS-avtalen pålegger domstolen å, så langt som mulig, tolke og anvende nasjonal rett i samsvar med EØS-retten for å oppnå det resultat som følger av den relevante EØS-bestemmelse.
- Saken gjelder brudd på en helt fundamental lovgivning om vern av vannforekomster og brudd på forurensningsforbudet i forurensningsloven §§ 7 og 28.

- * Vannforekomsters verdi er av lovgiver ansett som så høy at de bare kan tillates forringet dersom det foreligger tvingende allmenne hensyn.
- Det klare generelle utgangspunktet i EU-domstolens praksis at en part ikke kan påberope berettigede forventninger der myndighetene har anvendt EU-retten feil.
- Betydningen av ERGs forventninger og innrettelse er allerede vurdert og forkastet av Borgarting
- staten har etter forurensningsloven § 18 tredje ledd en diskresjonær adgang til å tilbakekalle eller endre utslippstillatelsen når det har gått ti år etter at den ble gitt.
- * Utslippstillatelsen ble gitt 5. juni 2015 og statens rett til å tilbakekalle tillatelsen inntrådte følgelig 6. juni 2025.
- * ERG har således ikke på noe tidspunkt hatt en rettsbeskyttet forventning om en utslippstillatelse med lenger varighet.

U2 2373

15. AVSLUTTENDE BEMERKNINGER

15.1 ERGs saksfremstilling og anførsler

- ERGs anførsel om at unntaksvilkårene i vannforskriften ikke behøver å være oppfylt (U3 698)
- * Forkastet av Sogn og Fjordane tingrett (U2 2912)
- ERGs anførsel om at tilbakekall av tillatelsene er i strid med Grunnloven (?) eller menneskerettighetene (U3 700)
- * Ikke vurdert av Sogn og Fjordane tingrett (U2 2928)

15.2 Statens saksfremstilling og anførsler

- Statens syn på sikringsgrunn
- Statens beskrivelse av konsekvensene av en forføyning

16. KORT OM SAKSKOSTNADER

Miljøorganisasjonenes anke omfatter også tingrettens sakskostnadsavgjørelse der miljøorganisasjonene ble pålagt å erstatte NOK 2 500 000 av ERGs sakskostnader.

Saken reiser viktige prinsipielle spørsmål om nasjonale domstolars mulighet til å avhjelpe løpende brudd på EØS-avtalen. Den reiser også prinsipielle spørsmål om Norges oppfyllelse av Århus-konvensjonen.

Miljøorganisasjonene bør i denne saken fritas helt for sakskostnadsansvar i alle instanser. Dette resultatet kan bygge på en ordinær anvendelse av § 20-2 tredje ledd, men det kan også om nødvendig forankres i Århus-konvensjonen og tvisteloven § 1-2.

Dersom miljøorganisasjonene ikke fritas helt for sakskostnadsansvar, er det i alle fall klart at ansvaret må reduseres kraftig. Århuskonvensjonen art. 9 nr. 3 krever at saker for domstolen ikke være «uoverkommelig dyre» («not prohibitively expensive»).

- Miljøorganisasjonene vil be lagmannsretten om å fastslå tydelig at det i Norge gjelder en objektiv øvre grense for hvor stort kostnadsansvaret kan bli.
- Grensen kan neppe overstige kr 250 000 pr. instans, altså en tidel av det beløpet som miljøorganisasjonene ble idømt ved tingrettens kjennelse.

17. PÅSTAND

Prinsipalt:

Engebø Rutile and Garnet AS pålegges å stanse deponering av gruveavfall i Førdefjorden. Pålegget inntreder fem virkedager etter at lagmannsrettens kjennelse er forkynt. Forføyningen opphører dersom Høyesteretts sak 25-164215SIV-HRET heves, eller dersom staten frifinnes. Forføyningen opphører også dersom Engebø Rutile and Garnet AS får ny utslippstillatelse og ny driftskonsesjon.

Subsidiært:

Engebø Rutile and Garnet AS pålegges å stanse deponering av gruveavfall i Førdefjorden. Pålegget inntreder fem virkedager etter at Høyesteretts dom i sak 25-164215SIV-HRET er forkynt. Forføyningen opphører dersom Høyesteretts sak 25-164215SIV-HRET heves, eller dersom staten frifinnes. Forføyningen opphører også dersom Engebø Rutile and Garnet AS får ny utslippstillatelse og ny driftskonsesjon.

I begge tilfeller:

Norges Naturvernforbund og Natur og Ungdom tilkjennes sakskostnader for tingretten og lagmannsretten.